

การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก *
CAPACITY BUILDING FOR TOURISM DEVELOPMENT OF NOEN MAPRANG
DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล (สุเทพ ตีเยียม), พระมหาเทวประภาส มากคล้าย
Phrakrupaladsuwattanabuddhikun (Suthep Deeyiam), Phramaha Tevaprapas Makklay
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: tevaprapas@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ 2. วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการสร้างศักยภาพ และ 3. เพื่อนำเสนอการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงสำรวจโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ 23 คน การแจกแบบสอบถามประชาชนในอำเภอเนินมะปราง 400 คน รวมถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง ทั้งหมด 46 แห่ง ร้อยละ 55 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังต่อภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่ในการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว คือ ภาครัฐคิดเป็นร้อยละ 88.0 2. องค์ประกอบการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97) 3. จากการวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวฯ สามารถนำมาจัดทำเป็นรูปแบบกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติจริง ได้ 7 ด้าน ซึ่งสามารถกำหนดเรียงลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การสร้างศักยภาพ; การท่องเที่ยว; อำเภอเนินมะปราง

Abstract

The objectives of this research were to: 1. Study the potential. 2. Analyze the significant factors for building tourism capacity. 3. Present a tourism capacity building strategy for Nern Maprang District, Phitsanulok Province. The research employed a mixed-method approach, involving observation, interviews with key stakeholders (23 individuals), surveys of 400 local residents in Nern Maprang District, and focus group discussions with 10 selected participants. The research findings revealed: 1. Nern Maprang District has a total of 46 tourist attractions, with 55% being natural attractions. Respondents expected the government sector to be responsible for tourism capacity building (88%). 2. Overall, the tourism capacity-building factors were rated as moderate (mean = 2.97). 3. Using SWOT analysis, internal and external factors, and a TOWS matrix, critical components for strategic success in tourism capacity building were identified. These components can be used to develop a suitable strategy for practical implementation, comprising seven dimensions: community participation, support capability, customer service, tourism management, community tourism products, tourism activities and processes, and tourism resources.

Keywords: Capacity building, Tourism, Nern Maprang District

บทนำ

จากการเกิดวิกฤตการระบาดทั่วของไวรัสโคโรนา พ.ศ. 2562-2563 ที่เกิดการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19; โควิด-19) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 และประเทศไทยเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์ อันนำมาสู่การประกาศงดรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศและจำกัดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนเป็นเวลาหลายเดือนในกลางปี พ.ศ. 2563 (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข, 2563) เพื่อสนองต่อการป้องกันการดำเนินของโรคดังกล่าว ทำให้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดในการจัดการชุมชนเพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจจากภาคบริการที่ประสบกับวิกฤตภาคบริการที่เผชิญกับปัญหารายได้ลดน้อยลง (The World Bank, 2021) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิมไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควรภายใต้วิกฤตที่มีการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คน แต่จากการรายงานผลการแพร่ระบาดของโรคในประเทศไทยดังกล่าวในกลางปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยอยู่ในจุดที่ได้รับการยอมรับเรื่องการป้องกันโรคระบาดจากนานาชาติและวิถีชุมชนชนบทเป็นส่วนหนึ่งที่โอบอุ้มรากฐานของการดำเนินไปของเศรษฐกิจในฐานะรากภายใต้วิกฤต

(สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2564) ทำให้พบว่าจุดแข็งของชุมชนบนฐานของการใช้ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในชนบทไทยทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี การสร้างอัตลักษณ์ ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สามารถปรับตัวเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดทั้งของบุคคลชุมชนและสังคม จึงแสดงได้ประจักษ์ชัดว่าภายใต้วิกฤติทั้งทางเศรษฐกิจหรือสาธารณสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงและอยู่รอดของชุมชนไทย โดยในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางก่อนการระบาด ได้เคยพึ่งพิงการท่องเที่ยวจากภายนอกเป็นส่วนในการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวชุมชน แต่จากผลของการระบาดปรากฏการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวคิดในการปรับตัวของชุมชนเพื่อรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างน่าสนใจ

ดังนั้น ภายใต้ปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจบริบทในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นอำเภอรอยต่อกับจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดพิจิตร ที่มีตัวอย่างของชุมชนที่สามารถบริหารจัดการจนอยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าว อีกทั้งบริบทพื้นที่ยังมีความหลากหลายมีทั้งอุทยานแห่งชาติแหล่งท่องเที่ยวและจุดแข็งด้านภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สำคัญอำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกมาศึกษา เริ่มจากการพัฒนาชุดองค์ความรู้เพื่อนำความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในบริบทต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งบุคคลหรือเอกสาร (Tacit Knowledge) มาพัฒนาให้เป็นระบบ และให้มีสภาพเป็นความรู้ที่ปรากฏชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นชุดความรู้ หรือการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ และสามารถนำไปพัฒนา ต่อยอด เพื่อการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อันเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ ค้นหาศักยภาพ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ของอำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสังเกต เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นหลัก และสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นที่มีความน่าเชื่อถือและใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ โดยผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ 7 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว ชีตความสามารถในการรองรับ การให้บริการการท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564) ระบุ จำนวน 58,204 คน โดยการวิจัยครั้งนี้ โดยการสุ่มประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้จำนวน 400 คน เชิงคุณภาพ ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้แทนเครือข่ายตัวแทนชุมชน/หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) รวมจำนวน 23 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) รวมจำนวน 10 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยมีเครื่องมือในการวิจัย 4 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) 3) แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) วิเคราะห์และจัดลำดับองค์ประกอบโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย เบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมุติฐานด้วยค่าที (t-test) และค่าเอฟ (f-test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Anova) และ 4) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บข้อมูลภาคสนามระหว่าง วันที่ 1 ถึง 31 มีนาคม พ.ศ. 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลตามขั้นตอนแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ใน 3 ประเด็น คือ 1) ศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไป เพื่อทราบปัญหาอุปสรรค ที่มีต่อ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก 2) ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก 3) ศึกษาวิเคราะห์แนวทางส่งเสริม การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยการนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน และองค์กร

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ สภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน พบว่า จำนวนและการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จำแนกตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว พบว่าพื้นที่ที่ทำการศึกษา 6 ตำบล ในอำเภอเนินมะปราง มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 46 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 55 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวม 25 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลชมพู และตำบลนาม่วง ตามลำดับ รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวในมิติศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใน ตำบลเนินมะปราง และตำบลชมพู ซึ่งมีพื้นที่ติดกันในบริบทแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ความงามทางธรรมชาติที่เรียกว่ากุ้ยหลินเมืองไทยในอำเภอเนินมะปราง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งมีปริมาณรองลงมานั้น ส่วนใหญ่กระจายอยู่ในพื้นที่ตำบลไทรย้อย ตำบลนาม่วง ตำบลเนินมะปราง และตำบลชมพูตามลำดับ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวอันงดงามทางธรรมชาติเป็นเบื้องหลังในทุกมิติ

ในส่วนสภาพระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน พบว่า ภูมิสำเนาเดิมของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นคนจังหวัดพิษณุโลกโดยกำเนิด จำนวน 317 คน คิดเป็นร้อยละ 72.4 รองลงมาย้ายมาจากจังหวัดอื่น

จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังที่มีต่อ ภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่หลักในการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ เป็นภาคราชการอื่น ๆ จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 88.0 รองลงมา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 และเป็นองค์กรเอกชน จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 และสมาชิกในชุมชน มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7

ระดับสภาพในภาพรวม ของการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินระดับมีความคิดเห็นต่อระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68) ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10) ในด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ผลการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบว่า สมมติฐานที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต้น คือ ระยะเวลาจากประสบการณ์การทำงาน, อาชีพ, ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และความคิดเห็นต่อภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่ ที่มีต่อสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน

2. ผลการวิเคราะห์ องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลการวิจัยเชิงปริมาณ สามารถนำมาจัดเรียงลำดับองค์ประกอบที่สำคัญ ที่มีระดับและสภาพตามลักษณะที่ปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งสามารถทำนายและกำหนดความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ เพื่อสามารถนำเสนอ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างครอบคลุมและสามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติภายใต้ข้อจำกัด ดังนี้

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 7 (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68) คือ การรับรู้ถึงทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในชุมชนของคนในชุมชน หรือคนในชุมชนทราบถึงจุดเด่นด้านวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมารวมทั้ง คนในชุมชนรับรู้ได้ถึงความรัก ห่วงแหน และเห็นคุณค่าทรัพยากรในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น คนในชุมชนรับรู้ได้ถึงมีการมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และคนในชุมชนมีความรู้และความเข้าใจ เรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวม

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 6 (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32) คือ มีการประชาสัมพันธ์สถานที่หรือ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ศิลปะ, วัฒนธรรม หรือประเพณี การมีเครือข่ายสถานที่หรือ กลุ่มชมรม ที่มีการสาธิตให้ความรู้ท้องถิ่นด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งประเพณี มีการจำหน่ายสินค้าชุมชน ผลิตภัณฑ์เกษตร หรืออาหารท้องถิ่นขึ้นชื่อ ที่เป็นที่น่าสนใจของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีองค์กรต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาจับบทบาทสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต ศาสนา หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น วัด พระศักดิ์สิทธิ์ ในชุมชนมีมาก และในประเพณีการมีเครือข่ายสถานที่พักนักท่องเที่ยวศึกษาวิถีชีวิต เช่น โฮมสเตย์ การส่งเสริมปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรท่องเที่ยว

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านขีดความสามารถในการรองรับ มีความสำคัญเป็นลำดับ 2 (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48) คือ ประเด็นความรู้ถึง ปริมาณขยะ หรือสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมในชุมชน จากการที่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ (ด้านชีวภาพหรือด้านนิเวศ) ประเด็น จากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของทรัพย์สินในชุมชน (ด้านสังคมจิตวิทยา) รวมทั้งประเด็น จากผลกระทบต่อปริมาณการใช้ทรัพยากรน้ำหรือข้อจำกัดการใช้ลานจอดรถชุมชน (ด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็น ผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัว และการปะทะของคนในชุมชน (ด้านสังคมวัฒนธรรม) และประเด็นจากการที่จำนวนนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน หรือประเด็น ความแออัดจากจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ ในปริมาณที่ยอมรับได้ และ การที่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อมิติทางด้านสุขภาพของชุมชน ในระดับที่ชุมชนยอมรับได้แค่ไหนเพียงใด

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 3 (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99) คือ ประเด็นความรู้ถึง แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ มีเส้นทางสัญจรเข้าถึงได้อย่างสะดวก หรือประเด็น มีป้ายนำทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างทั่วถึง และครอบคลุม รวมทั้งประเด็น แหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา หิ้งน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็น แหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาด ปลอดภัย ด้านสุขอนามัย และประเด็นจากการบริการสุขภาพในชุมชน หรือประเด็น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสถานที่จอดรถที่สะดวก เพียงพอ และปลอดภัย และ มีความสะดวกเรื่องสถานที่พักอย่างเพียงพอ

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 4 (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03) คือ ประเด็นความรู้ถึง การมีหน่วยงานที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนหรือประเพณี การสร้างเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยว ในชุมชน เช่น เครือข่ายผู้ประกอบการที่พัก เครือข่ายผู้ประกอบการร้านอาหาร เครือข่ายรถรับส่ง

ในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งประเด็น ควรมีการรวมกลุ่มการท่องเที่ยว ในชุมชนอย่างเป็นระบบ เช่น กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็น การสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน จากองค์กรทั้งภายใน และภายนอก และประเด็นจากการที่ควรแสวงหาแนวทางและรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน และการกระจายผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันในชุมชน

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสำคัญเป็นลำดับ 1 (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42) คือ ประเด็นความรู้ถึง การเข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ประเด็นการมีส่วนร่วมลงมติดำเนินการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงประเด็นการที่คนในชุมชนได้เข้าร่วม หรือมีโอกาสเป็นคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง ซึ่งนอกจากนี้ประเด็นการได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และการที่คนในชุมชนรู้สึกได้ถึงบทบาทของตนเองในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตัวเอง

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 5 (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10) คือ องค์ความรู้ภูมิปัญญาด้าน งานจักสาน ของว่าง อาหารแปรรูป ฯลฯ ที่น่าสนใจและสามารถนำไปจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงประเด็นการที่มีการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่มีคุณภาพ ซึ่งนอกจากนี้ประเด็นการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อส่งไปจำหน่ายในพื้นที่นอกชุมชน และการมีสินค้าสำหรับจำหน่ายเป็นของที่ระลึก แก่ นักท่องเที่ยว ในนามของชุมชน หรือวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการสร้างตราสัญลักษณ์ หรือโลโก้ ประจำชุมชน หรือตัวสินค้าชุมชน ที่เป็นที่รู้จัก ตลอดจนการที่คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนท่องเที่ยวในชุมชน จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาดในธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่

3. ผลการวิเคราะห์ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลการสังเคราะห์ TOWS matrix จากผลการสัมภาษณ์และผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญ ในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช อ.เมือง จ.พิษณุโลก สามารถจัดลำดับการนำเสนอตามผลการศึกษาเชิงปริมาณ ที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากเทคนิคการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยสามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญ ได้ 7 ด้าน ด้านละ 12 กลยุทธ์ เรียงตามลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งจากผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ยังสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมตามแนว

พระพุทธศาสนา ที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ทั้ง 7 ด้าน มาเป็นส่วนในการเสริมการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ให้ประสบความสำเร็จได้ในทุกมิติอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า พื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ 6 ตำบล ในอำเภอเนินมะปราง มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 46 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 55 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวม 25 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ ตำบลชมพู และตำบลนาบุง ตามลำดับ รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวในมิติศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใน ตำบลเนินมะปราง และตำบลชมพู ซึ่งมีพื้นที่ติดกันในบริบทแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ความงดงามทางธรรมชาติ ทั้งหมดล้วนมีจุดเน้นอยู่ที่การชมทิวทัศน์อันงดงามของภูเขาหินปูนในพื้นที่เป็นเบื้องหลัง สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นฐานในการสร้างโปรแกรมและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวอันหลากหลายที่น่าเสนอแก่นักท่องเที่ยว ที่ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง ในปัจจุบัน สอดคล้องกับ วัชรภรณ์ จันทรขำ (2547) ที่ศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เกิดขึ้นจากองค์กรชุมชนได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวขึ้นโดยใช้ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว โดยในระยะที่ผ่านมา แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปรางสอดคล้องกับ ชนิสร่า กุลสันติวงศ์ (2564) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย หลังโรคระบาดโควิด 19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความปลอดภัยด้านภัยธรรมชาติ สุขอนามัย และโรคระบาด

โดยระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต้องคำนึงถึงการทำให้มีเส้นทางสัญจรเข้าถึงได้อย่างสะดวก มีป้ายนำทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างทั่วถึง และครอบคลุม รวมทั้ง ความพร้อมด้านสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา ห้องน้ำ มีความสะอาด ปลอดภัย ด้านสุขอนามัย โดยทุกด้านของสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน ต้องมุ่งการบริการด้านสุขภาพในช่วงหลังวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ซึ่งผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ สภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการทดสอบ

สมมติฐานจำนวน 4 สมมติฐาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานะ และความคิดเห็น ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต้น คือ ระยะเวลาจากประสบการณ์การทำงาน, อาชีพ, ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และความคิดเห็นต่อภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่ฯ ต่างกัน มีระดับการประเมินสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ใกล้เคียงกับที่ พัชรียา แก้วชู (2564) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวแบบ New Normal หลังการแพร่ระบาดโควิด 19 พบว่า ปัจจัยผลักดันทางการท่องเที่ยว ที่ส่งผลต่อทัศนคติต่อการแพร่ระบาด มีความแตกต่างกัน เหตุผลที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนในอำเภอเนินมะปรางผู้ตอบแบบสอบถาม มีมุมมองต่อสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่แตกต่างกัน ตามบริบทและภูมิหลัง ที่มีความหลากหลาย ทั้งในด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพ ฯลฯ ที่ทำให้มีความรับรู้ต่อความพร้อมในด้านต่าง ๆ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่แตกต่างกัน

2. องค์ประกอบด้านศักยภาพที่สำคัญต่อ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนใหม่ จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 7 ด้าน 12 กลยุทธ์ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน, ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยสรุปในสามด้านแรกที่มีความจำเป็น คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ต้องมุ่งประเด็นความรู้ถึง การเข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ประเด็นการมีส่วนร่วมลงมตในการจัดทำโครงการ หรือกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น ด้านขีดความสามารถในการรองรับ คือต้องคำนึงถึงการจัดการแก้ไข ปริมาณขยะ หรือคำนึงถึงสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมในชุมชน จากการศึกษาที่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ (ด้านชีวภาพหรือด้านนิเวศ) รวมทั้งประเด็นจากผลกระทบต่อปริมาณการใช้ทรัพยากรน้ำหรือข้อจำกัดการใช้ลานจอดรถชุมชน (ด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก) ในระดับที่ชุมชนยอมรับได้แค่ไหนเพียงใด

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสามด้านแรก คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ และด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว มีจุดเน้นที่การพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อ Social Media การสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชัน เสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการสำรองที่พักในระบบออนไลน์ที่เป็นที่นิยม เช่น Airbnb Agoda การให้คนในชุมชนใช้เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ

(2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกีดช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวประกอบด้วย การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวบนสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเชื่อมโยงกลุ่มนักท่องเที่ยวกับ ชุมชนและผู้ประกอบการ ให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เท่าเทียมกัน และสอดคล้องกับ ยุวรี โชคสวนทรัพย์ และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีโลกสตูล ผลการวิจัยพบว่า 1. ทรัพยากรที่ผ่านการประเมินและสามารถนำมาส่งเสริมศักยภาพเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีโลกสตูล แบ่งได้เป็น ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางธรณี และทรัพยากรทางวัฒนธรรม รวมทั้งสิ้น 32 แห่ง 2. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการนำทรัพยากรทางธรรมชาติ ทางธรณี วิถีชีวิต และภูมิปัญญา มาสร้างให้เกิดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวและสอดคล้องกับความเป็นอุทยานธรณีโลกสตูล 3. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้เส้นทางสำเร็จรูปทั้งสิ้น 4 เส้นทาง ครอบคลุมทุกพื้นที่ของอุทยานธรณีโลกสตูล 4. การเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีโลกสตูล ควรมีการบูรณาการจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและสาธารณูปโภคที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวิถีชีวิต วัฒนธรรม ให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

3. การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์สถิติ การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกและแนวทางการพัฒนาซึ่งได้รับการยืนยันจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบว่า สามารถจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนใหม่ จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 7 ด้าน 12 กลยุทธ์ 82 แนวทางการพัฒนา

ทั้งนี้การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถประยุกต์ใช้ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีองค์ประกอบคือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอนินมะปราง ได้แก่ อปริยานิยธรรม 7 กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 เบญจกัลยาณธรรม 5 สาราณียธรรม 6 ฎฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 อิทธิบาท 4 และเวสารัชชกรรมธรรม 5 บูรณาการสอดคล้องกับการจัดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ ธรรมะแกน

ฐานสำคัญ ในการกำหนดและสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัด พิษณุโลก ประสบผลสำเร็จได้ในทุกมิติ

โดยการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จะต้อง เริ่มพัฒนาโดยใช้แกนบทบาทของ สามภาคส่วนพัฒนา คือภาครัฐ เอกชน โดยมีภาคส่วนชุมชน เป็นผู้ร่วมพัฒนาและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนิน มะปราง จังหวัดพิษณุโลก ตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับ ภาสกร จวนสง (2020) ได้วิจัยเรื่อง การ ประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าลั้ง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมี ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความชัดเจน และสอดคล้องกับ พระครูสังฆรักษ์สมพงษ์ จตฺตมโล และคณะ (2564) ได้วิจัย เรื่อง การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ผลวิจัย พบว่า 1. สภาพทั่วไปในจุดแข็ง วัดส่วนใหญ่มีพื้นที่กว้าง ตั้งอยู่ในแหล่งของชุมชนการเกษตร จุดอ่อน เป็นพื้นที่ธรณีสงฆ์ โอกาส การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้รับความนิยม อุปสรรค สนับสนุน จากภาครัฐมีน้อย 2. องค์ประกอบในการพัฒนาวัด คือ วางคนให้ตรงกับงาน ท้นต่อเหตุการณ์ โลก มีนโยบายและพันธกิจในการทำงานที่ชัดเจน มีการจัดเตรียมงบประมาณให้เพียงพอ มีการ วางแผนใช้งบประมาณ มีวัสดุอุปกรณ์ที่ครบพร้อมเพียงพอที่จะใช้งาน มีการวางระบบการจัดการ การวางแผนงาน 3. แนวทางการพัฒนาวัด ควรพัฒนาให้มีความปลอดภัยเป็นระเบียบ ควรมีสิ่ง อำนวยความสะดวกที่เป็นพื้นฐานให้ครบครัน มีการจัดเก็บข้อมูลที่ครบถ้วน มีเทคโนโลยี สารสนเทศในการช่วยเผยแพร่ข้อมูล วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ ประยุกต์ใช้วิถีชุมชน มีการจัดอบรม ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้เกษตร มีการจัดทำแผนงบประมาณ มีงบประมาณในการ ประชาสัมพันธ์ส่งเสริม ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการใช้ในการทำการเกษตร ควรมีการ สร้างเครือข่ายชุมชนดำเนินการพัฒนาวัด

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็น 3 ภาคส่วนการ พัฒนาจากภายนอก คือทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าไปสู่การพัฒนาภายใน คือระดับชุมชน ทั้ง 7 ด้าน ที่เรียงลำดับตามความสำคัญจำเป็นจากผลการวิจัย เพื่อให้ผลจากการจัดการสร้างศักยภาพ สามารถสร้างให้เกิดความยั่งยืนจากการพัฒนาในทุกองค์ประกอบได้ต่อไป สามารถอธิบาย รายละเอียดได้ดังนี้

TR = Tourism Resource คือการประยุกต์อุปริยานิยธรรม 7 ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ เน้นวิธีพัฒนาที่สามารถรับผลประโยชน์ร่วมกันบนฐานของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความ ยั่งยืน

P = Participation คือการประยุกต์ทฤษฎีจิตวิทยา 4 ประกอบด้วย 10 กลยุทธ์ เน้นการมีส่วนร่วมที่ค้ำประกันความเป็นส่วนตัวของคนในชุมชน ทั้งด้านชีวภาพ สันคมจิตวิทยา และสิ่งอำนวยความสะดวก

S = Tourism Services คือการประยุกต์เบญจกัลยาณธรรม 5 ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ เน้นการจัดทำคู่มือมาตรฐานที่พัก ความปลอดภัย สุขอนามัย ป้ายสื่อความหมาย ป้ายนำทาง เส้นทางคมนาคม

M = Tourism Management คือการประยุกต์สาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ เน้นเสริมองค์ความรู้ ทักษะคิด และทักษะทางการท่องเที่ยว แก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

D = Delivery Products คือการประยุกต์ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรม 4 ประกอบด้วย 13 กลยุทธ์ เน้นสร้างเครือข่ายตลาดสินค้าชุมชนออนไลน์ สร้างอัตลักษณ์รูปแบบบรรจุภัณฑ์จากภูมิปัญญาชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ตลาด

A = Tourist Activities คือการประยุกต์อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 11 กลยุทธ์ เน้นการจัดทำแพลตฟอร์ม นำเสนอ กิจกรรม ที่พัก จัดทำปฏิทินชุมชน ใช้สื่อออนไลน์สร้างเครือข่ายรับส่งนักท่องเที่ยว

R = Tourism Resource คือการประยุกต์เวสารัชชกรณธรรม 5 ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ เน้นเสริมแรงจูงใจ สร้างรฐเส้นทางท่องเที่ยวหลักและรอง เชื่อมธรรมชาติวัฒนธรรม ให้ครบทุกฤดูกาล

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาล ควรพิจารณาปรับแก้ไขกฎหมายบางประเด็นที่มีข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อให้บริบทพื้นที่สงวนทรัพยากรธรรมชาติ มีการจัดการอย่างยั่งยืน โดยไม่ละทิ้งบริบทชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบ
2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับการจัดการตนเองโดยชุมชน ท้องถิ่นเพื่อวัตถุประสงค์การจัดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดการจัดการอย่างมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องในระดับนโยบาย
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สํารวจ ประชาคม และบรรจุแผนการจัดการศักยภาพทางการท่องเที่ยว โดยเน้นด้านการสร้างเครือข่าย ชีตความสามารถในการรองรับ ด้านสาธารณสุขปลอดภัย และอื่นๆ ในยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรสร้างเครือข่ายภาคประชาชน หรือภาคีด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนต่าง ๆ โดยเน้นความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจในชุมชน โดยอาจใช้พื้นที่ของวัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประสานในระดับชุมชน การสร้างเครือข่ายชุมชนที่เน้นการท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นธุรกิจในพื้นที่ โดยช่วยให้ธุรกิจของชุมชนเจริญเติบโตมากขึ้น โดยเฉพาะการประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการบริการท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร, โรงแรม, ร้านขายของที่ทำด้วยมือ, และกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว
2. ควรส่งเสริมให้ภาคส่วนทางการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้วยการจัดอบรม สร้างเครือข่ายสุขภาพ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวปลอดภัยด้วยการป้องกันด้านสุขภาพอย่างถูกสุขลักษณะ ในช่วงหลังวิกฤตการแพร่ระบาดทั่วของไวรัสโควิด 19 การจัดอบรมเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มความตระหนักและทักษะในการจัดการท่องเที่ยวที่ปลอดภัยและอย่างถูกสุขลักษณะ องค์กรท่องเที่ยวในพื้นที่ควรจัดอบรมบุคลากรทั้งภาคราชการและเอกชน โดยให้ความสำคัญกับมาตรฐานความปลอดภัยและมาตรฐานสุขภาพ
3. ควรมีการสร้างเครือข่าย จัดการอบรมพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อ Social Media การสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชัน เสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการสำรองที่พัก เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง การสร้างโครงการอบรมที่เหมาะสมเพื่อเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมและแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การอบรมนี้ควรอยู่ในรูปแบบที่เข้าถึงและใช้งานง่ายสำหรับผู้รับการอบรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากลยุทธ์เพื่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และใช้วิธีวิจัยการทดลองรูปแบบที่พัฒนาขึ้น
2. ควรศึกษาการสร้างศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยว ในพื้นที่บริบทพื้นที่สวนทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการจัดการอย่างยั่งยืน
3. ควรศึกษารูปแบบสร้างเครือข่ายในการเสริมสร้างขีดความสามารถในทางการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>
- ชนิสรา กุลสันติวงศ์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย Generation Y หลังโรคระบาดโควิด-19 (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ท้องที่นอกราชอาณาจักรที่เป็นเขตติดโรคติดต่ออันตราย กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019) (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563. (2563, 5 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 52 ง. หน้า 13.
- พระครูสังฆรักษ์สมพงษ์ จตุตมโล และคณะ. (2564). การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในจังหวัดอ่างทอง. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(4), 179-189.
- พัชรียา แก้วชู. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบ New Normal หลังการแพร่ระบาดโควิด-19 (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยุวรี โชคสวนทรัพย์ และคณะ. (2566). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีโลกสตูล. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(3), 290-302.
- วัชรภรณ์ จันทร์ขำ. (2547). ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2564). สช. ย้ำ 'พลังชุมชน' คือปราการด่านหน้าเอาชนะโควิด 19. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก www.nationalhealth.or.th/1371

อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนภาคและเมือง). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

The World Bank. (2021). *Impact of COVID-19 on Thailand's households – Insights from a rapid phone survey*. Retrieved March 1, 2022, from <https://blogs.worldbank.org/eastasiapacific/impact-covid-19-thailandshous>

